

بسم الله الرحمن الرحيم

آثار فردی و اجتماعی نماز در زندگی

نام مؤلف : فاطمه بوستانی

طلبه پایه دوم مدرسه علمیه حضرت رقیه (س) برازجان

آدرس محل تحصیل : برازجان، خیابان سازمانی

۱۳۹۴

چکیده :

در میان کارهایی که خداوند متعال بر عهده بندگانش گذاشته است؛ نماز از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است و اهمیت آن آنقدر بالاست که خداوند در قرآن مجید در مورد چگونه آماده شدن برای آن یعنی چگونه وضو گرفتن صحبت فرموده اند؛ همچنین در مورد تأثیرات فردی و اجتماعی آن خصوصاً نماز جمعه که از بزرگ ترین اجتماعات مردمی است، بسیار سخن گفته است. در این گفتار با رجوع به روایات و نظریات بسیاری از اندیشمندان به مسأله تأثیر نماز در ساحت فردی و اجتماعی و اینکه نماز وسیله ای برای حفظ انسان از آلودگی است و همچنین چگونگی درک خداوند در نماز پرداخته می شود.

کلید واژه ها :

نماز ، تأثیرات ، آلودگی ، اوج بندگی

مقدمه :

« برای شناخت کامل از نماز باید پی به آثار آن برده شود، باید بدانیم نماز چه تأثیری در زندگی دنیوی و اخروی انسان دارد. بعضی از افراد که تارک الصلاه و کاهل نمازند، آثار نماز را نمی دانند، در حالی که آیات الهی و احادیث معصومین علیهم السلام- تأثیرات و نتایج نماز را بیان می کند. این نمازی که خداوند برای ما انسان ها هدیه فرموده و آثارش هم به خود ما بر می گردد و این لیاقت را پیدا کرده ایم که در مقابل او سر تعظیم فرود آوریم، نیاز خود انسان است. خداوند نیازی به نماز ما ندارد، در حقیقت ما نیازمند او هستیم نه او نیازمند عبادت ما. خداوند در قرآن مجید بر بی نیازی خود از عبادت ما، چنین می فرماید : «ای مردم! شما (همگی) نیازمندان به خدا هستید، تنها خداوند است که بی نیاز و شایسته هرگونه حمد و ستایش است.» همانگونه که او بی نیاز مطلق است، انسان ها فقیر مطلق هستند و همانگونه که او قائم به ذات است، مخلوقات همه قائم به او می باشند؛ چرا که او وجودی است از هر نظر بی نهایت و واجب الوجود در ذات و صفات. با این حال، از طریق عبادت و اطاعت او می توانیم راه تکامل را پیموده و به مبدأ بی پایان فیض در پرتو عبودیتش هر لحظه نزدیک تر شویم و از انوار ذات و صفات او بهره بگیریم. هرگز نباید سر تسلیم به آستان غیر او فرود آورده و رفع نیازمندی خود را از غیر او بطلبیم که آنها نیز همه همانند ما، محتاجند. حتی بزرگداشت پیامبران الهی و پیشوایان حق به خاطر آن است که فرستادگان اویند، نه اینکه از خود استقلال داشته اند.» (عزیزی، ۱۳۷۹، ص ۱۲)

در این مقاله نویسنده بر آن است که تأثیر نماز در زندگی فردی و اجتماعی را در چهار محور بررسی کند :

الف : نماز وسیله پاکیزگی از آلودگی

ب : دستاوردهای نماز

ج : راه های رسیدن به اوج بندگی در نماز

د : آثار فردی و اجتماعی نماز در زندگی

مفهوم شناسی نماز :

برای اینکه بتوانیم در مورد چیزی مطلبی بنویسیم، در ابتدا لازم است که با معنای لغوی و اصطلاحی آن آشنا شویم :

«معنای لغوی نماز صلاه در لغت به معنای دعا خواندن و صدا کردن، درخواست نمودن، نیایش کردن، پرستش، نیاز، سجود، بندگی و اطاعت، تسبیح و طلب معنویت و مغفرت آمده است و در اصطلاح شرع مقدس اسلام عبارت است از : عبادتی که متضمن مناجات و خضوع در پیشگاه خداوند باشد؛ به عبارت دیگر شرعاً به افعال و اعمال مخصوصی که به نحوه و کیفیت خاص انجام می شود، گفته شده است. کلمه صلاه از دو ماده و ریشه اشتقاق یافته است که یکی ناقص واوی و دیگری ناقص یایی که وجه نام گذاری این اعمال مخصوص را به این اسم می رساند.» (شهسواری، ۱۳۸۲، ص ۲۹)

«معنای قرآنی نماز؛ کلمه صلاه در قرآن مجید به معانی گوناگونی آمده است که به چند مورد اشاره می گردد : ۱- دعا ۲- دین و آئین ۳- ترحم ۴- نمازهای واجب. کلمه «ص - ل - و» و یا «ص - ل - ی» به اشکال مختلف، حدود صد مورد در قرآن به معنای نماز به کار رفته و کلمه صلاه با مشتقاتش حدود هشتاد مورد استعمال شده و لفظ «صلاه» شصت و هشت بار در قرآن است که به بعضی از استعمال های آن اشاره می شود : در وصف متقین فرموده و یقیمون الصلاه ... و بسیاری دیگر. اینها نمونه هایی از کاربرد لفظ صلاه در قرآن کریم است و موارد استعمال آن در این کتاب آسمانی بسیار گسترده است.» (شهسواری، ۱۳۸۲، ص ۳۱)

نماز وسیله پاکیزگی از آلودگی :

حال ما انسان ها باید بتوانیم و یاد بگیریم که چگونه یک نماز واقعی بخوانیم تا آن نماز حقیقتاً و واقعاً ما را از آلودگی نجات دهد.

«برای عبادت خداوند مهربان و به جا آوردن نماز، خود را پاکیزه کرده و وضو می گیریم؛ یعنی به دستوری که گفته شده انجام می دهیم : آنکه به عبادت خدای بزرگ می ایستد، باید خود را از آلودگی ها پاک کند، از سستی و بی حالی دور باشد و با وضو، خود را برای سخن گفتن با خدای توانا، پاک و آماده سازد. وضو، سبب پاکیزگی بدن و صفای روان آدمی است.» (فلاح زاده، ۱۳۷۳، ص ۳۷)

«یکی از آثار و برکات نماز واقعی این است که گناهان انسان را می زداید و موجب عفو و بخشش قرار می دهد، گویی که نماز وسیله ای است برای نمازگزار که نزد بارگاه الهی از صاحبش شفاعت می کند و بهتر بگوییم که نماز، اکسیری است که هرگاه با چیزی تماس حاصل کند، بر ارزش آن می افزاید. نماز تاریکی را از قلب نمازگزار خارج و نورانیت در باطن او ایجاد می کند. از امام صادق (ع) منقول است که : «کسی که دو رکعت نماز بخواند و بداند که در نماز چه می گوید و بعد از اتمام هر نماز، گناهی بین او و خداوند باشد، خدا او را می بخشد.» (خلیلی، ۱۳۹۱، ص ۱۶۰)

پس اگر نماز ما واقعی نباشد، مثل اینکه در حال درددل کردن با کسی هستیم که خودمان نیز نمی دانیم چه می گوییم.

«غفلت از خداوند متعال سبب آلودگی است و نماز چونان آب حیاتی است که سبب زدودن هر چرک و آلودگی می شود. این سخن را امیر مومنان، علی (ع) از رسول خدا (ص) نقل می کند که فرمود : پیامبر اسلام نماز را تشبیه کرد به گرمابه ای که بر در سرای مرد باشد و هر روز پنج بار خود را در آن شستشو دهد که هرگز چرک و آلودگی در بدن او نخواهد ماند. بنابراین ذکر خداوند که با نماز حاصل می شود، هر چرک و آلودگی را می زداید. سفارش ویژه به نماز جمعه در روز جمعه برای همین ذکر است.» (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ص ۱۸۰)

نماز ما اگر از سر شوق و با حوصله باشد، مسلماً ما را از هر آلودگی نجات می دهد و به هر چه نزدیک تر شدن ما به خدا کمک می کند.

«از طریق مواعظ و نصائح، دعوت به ورع و تقوا، نمازگزاران جمعه را برای یک هفته تغذیه معنوی می کند، آنان را از افراط و تفریط بر حذر می دارد و با پیدایش حالت خوف و رجاء در وجود آنان، در تصمیمات و اقدامات ایشان، توازن و تعادل برقرار می نماید.» (امین، ۱۳۸۲، ص ۱۶)

«کنار یکدیگر نشستن، شانه به شانه ایستادن و نگاه محبت آمیز به همدیگر داشتن، دوری را به نزدیکی، نفرت را به محبت، کدورت را به صمیمیت و دشمنی را به دوستی مبدل می سازد. حضور در صفوف هماهنگ نماز جمعه، زمینه تبعیض طبقاتی و تشخیص فردی، همچنین امتیاز طلبی و رانت خواری سیاسی و اقتصادی را بر دستگیری از مستمندان، ترغیب و تشویق می کند.» (امین، ۱۳۸۲، ص ۱۶)

نماز جمعه یکی از صحنه های اجتماعی نماز است؛ نماز جمعه علاوه بر فضیلت های بی شمار آن باعث به وجود آمدن اجتماعی سازگار و مطیع فرمان خداوند متعال می شود؛ پس خدا کند که بتوانیم از این نعمت بزرگ الهی خوب بهره مند شویم.

«تعقیب نماز، ادامه دادن حالت عبادت است، بعد از نماز. مستحب است انسان، بعد نماز، مقداری مشغول گفتن ذکر و خواندن دعا و قرآن شود و لازم نیست دعاها را به عربی بخواند و از بهترین تعقیب ها برای همه نمازها، تسبیحات معروفی است که پیامبر اکرم (ص) به دختر گرامیش، حضرت زهرا (س)، آموخت که به تسبیحات حضرت زهرا معروف است.» (فلاح زاده، ۱۳۷۳، ص ۸۲)

برای اینکه مقداری بعد از نماز حالت معنوی آن حفظ شود و اثر نماز پایدارتر شود، بهتر است تعقیبات مخصوصی که در روایات ذکر شده بخوانیم تا از لحاظ روحی بیشتر و بیشتر به خداوند متعال نزدیک شویم.

خداوندا به ما توفیق ده تا همیشه و همه وقت، اول وقت نماز بخوانیم؛ در اول وقت به معراج برویم و با خدای سبحان راز و نیاز کنیم. اگر در گذشته تسامحی در نماز داشتیم و خدای نخواستہ در این امر کاهل بودیم، خداوندا از سر لطف از ما بگذر و به ما یاری ده تا بعد از این نمازهایمان را خوب و اول وقت بخوانیم. (رفعی پور، ۱۳۹۱، ص ۱۸۸)

خدای بزرگ و مهربان من و تو، همیشه لطف خودش را شامل حال ما می کند و حتی اگر دعا هم نکنیم، او همیشه با ما نظر دارد؛ حال اگر انسان خوبی باشیم و دستورات خداوند متعال را خوب انجام دهیم، خصوصاً نسبت به نماز سهل انگاری نکنیم؛ بین چه می شود، او که خدای مهربان من و توست، نسبت به احوالات همه ما آگاهی دارد و خوب خواسته دل تک تک ما را می داند، پس از روی لطف و کرامت خودش به همه ما یاری می رساند. خداوندا از تو سپاسگزاریم.

نتیجه گیری

با توجه به نکات پیش گفته شده، نتایج ذیل به دست می آید :

۱. نماز ما اگر با حوصله تمام و از عمق جان ما برخیزد، بی شک تأثیرات بسیار زیادی خواهد داشت، از جمله آنکه باعث پاک شدن ما از هرگونه آلودگی شده و ما را هرچه بیشتر به خداوند نزدیک می کند.
۲. دستاوردهای مهم نماز؛ پذیرش رهبری و ولایت، عزت و سربلندی انسان، مشخص شدن حد و مرز انسان مومن از کافر و رستگاری بزرگ خواهد بود و نماز، معجزه ای دیگر.
۳. یکی از نمازهایی که بسیار به ما کمک می کند که به اوج بندگی نسبت به خداوند متعال برسیم، نماز مستحبی است. در تمام لحظات نماز، همه فکر و ذکرمان پیش خدا باشد تا روح ما در رسیدن به اوج بندگی آسان تر حرکت کند.
۴. انسان نمازخوان بدون شک تأثیرات آن را در تمام ساحات زندگی خودش، بالاخص فردی و اجتماعی را بسیار خواهد دید و نماز جمعه یکی از صحنه های اجتماعی بسیار مهم است.

منابع

۱. انصاریان ، حسین (۱۳۸۶) ، سیمای نماز ، قم : دارالعرفان.
۲. امین ، سید محمد (۱۳۸۳) ، آداب ، احکام و اسرار نماز جمعه (چاپ اول) ، قم : دفتر نشر طیب.
۳. جوادی آملی ، عبدالله (۱۳۸۹) ، رازهای نماز (چاپ شانزدهم) ، قم : مرکز نشر اسراء.
۴. خالوئی ، طالب (۱۳۸۷) ، پرتویی از آثار نماز ، بوشهر : انتشارات شروع.
۵. خلیلی ، مصطفی (۱۳۹۱) ، نقش نماز در شخصیت جوانان (چاپ سیزدهم) ، قم : زائر آستان قدس رضوی.
۶. دعوتی ، ابوالفتح (۱۳۷۴) ، و نماز یعنی رهبری (چاپ اول) ، تهران : ستاد اقامه نماز.
۷. رادمنش ، عبدالله (۱۳۵۷) ، نماز یا پیکار با ایدئولوژی توحید و شرک ، تهران : انتشارات نبوغ.
۸. راشدی ، حسن (۱۳۸۷) ، نمازشناسی جلد اول ، تهران : ستاد اقامه نماز.
۹. رفیعی پور ، سید هادی (۱۳۹۱) ، لحظه های عروج (چاپ اول) ، قم : انتشارات پیام امام هادی (ع).
۱۰. ساجدی ، ابوالفضل (۱۳۹۲) ، آثار نماز ، تهران : ستاد اقامه نماز.
۱۱. شهنساری ، حسین (۱۳۸۲) ، نماز چهره دین ، قم : انتشارات جواد الائمه (ع).
۱۲. عزیزی ، عباس (۱۳۷۹) ، آثار و برکات نماز در دنیا ، برزخ و قیامت (چاپ ششم) ، قم : انتشارات نبوغ.

۱۳. فلاح زاده ، محمدحسین (۱۳۸۷) ، آموزش نماز ویژه نوجوانان (چاپ چهارم) ، تهران : ستاد اقامه نماز.

۱۴. قرائتی ، محسن (۱۳۶۹) ، پرتویی از آثار نماز (چاپ دوم) ، تهران : سازمان چاپ و انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی.

۱۵. مهدی پور ، علی اکبر (۱۳۸۹) ، اسرار نماز (ترجمه اسرار الصلاه شهید ثانی) ، قم : انتشارات رسالت.

۱۶. نجفی کاشانی (۱۳۸۵) ، برداشتی از نماز ، کاشان : انتشارات محتشم.